

Asia: VN/27147/2024

Lausuntopyyntö Useilla hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista arvioineen työryhmän arviomuistiosta

Lausunnossa pyydetään kohdistamaan lausunnon antajan näkemys jaoteltuna alla olevasti:

Usealla hallinnon tasolla luottamushenkilönä samanaikaisesti toimimisesta yleisesti

Etelä-Karjalan hyvinvointialue pitää nykyistä sääntelyä riittävänä ja toimivana.

Ehdokkaaksi asettumisen rajoittaminen (arviomuistion luku 5)

Etelä-Karjalan hyvinvointialue ei pitää nykyistä sääntelyä riittävänä ja toimivana eikä muutoksille nähdä tarvetta.

Kunnan luottamushenkilön ja kunnanjohtajan vaalikelpoisuus aluehallitukseen (arviomuistion luku 6.3.5)

Varauksella suhtaudutaan esitykseen siitä, että hyvinvointialuelain 78 §:ään lisättäisiin vaalikelpoisuusrajoitus, jonka mukaan vaalikelpoinen aluehallitukseen ei olisi henkilö, joka on hyvinvointialueen alueella olevan kunnan kunnanhallituksen jäsen.

Kannatettavaa esityksessä on se, että vaalikelpoisuutta rajattaisiin kunnanjohtajan tai pormestarin roolissa toimivalta, mutta mikäli vaalikelpoisuusrajoitus laajennetaan lain nimenomaisella säännöksellä koskemaan esityksen mukaisesti myös kunnanhallituksen jäseniä (ja siten myös varajäseniä), on todennäköistä, että päättäjien kiinnostus asettua ehdolle hyvinvointialuevaaleissa tulee laskemaan merkittävästi vielä siitä, minkä verran se laskee jo toisissa aluevaaleissa suhteessa ensimmäisiin v. 2022.

Ainakin pienemmillä alueilla on jo nyt jossain määrin vaikeuksia saada kerättyä ehdokkaita aluevaaleihin, ja päätöksentekijöiden näkökulmasta kunnallinen päätöksenteko on lähtökohtaisesti koettu vetovoimaisemmaksi kuin hyvinvointialueen päätöksenteko.

Aluehallituksen jäsenyys on selvästi merkityksellisin ja kiinnostavin paikka vaikuttaa hyvinvointialueen päätöksenteossa. Sama pätee kunnanhallituksen jäsenyyteen kuntien päätöksenteossa. Poliittisen paikkajaon periaatteiden ja edellä mainittujen seikkojen vallitessa esitetty muutos voi johtaa siihen, että ehdokkaat priorisoivat ehdolle asettautumisessa kuntavaaleja merkittävästi aluevaaleja voimakkaammin, ja vaarana on, että aluevaaleissa tosiasiallinen alueellisen demokratian toteutuminen sekä sen lisäksi päätöksentekijöiden edustama asiantuntijuus tästä syystä heikkenee. Toisaalta käytännössä, mikäli samat ehdokkaat ovat ehdolla molemmissa vaaleissa, on alueellisten ja kunnallisten paikkaneuvottelujen sekä lisäksi kunnanvaltuustojen ja aluevaltuuston (hallituksen nimeämisen) päätöksenteon koordinointi erittäin monimutkaista ja haastavaa käytännössä.

Nykykäytäntö, jossa poliittisia neuvotteluja paikkajaosta ohjataan välttämään kaksoirooleja, on riittävä kaksoisroolitukselta ilmenevien ongelmien ratkaisemiseksi, mutta nimenomainen lain säännös vaalikelpoisuuden rajoittamisesta on vaarassa johtaa käytännössä monenlaisiin ongelmiin ja ennen kaikkea hyvinvointialueen luottamushenkilöpaikkojen kiinnostavuuteen.

Henkilöstön vaalikelpoisuus aluehallitukseen (arviomuiston luku 6.3.2 – 6.3.4)

Kannatettavaa on esitys siitä, että aluehallituksen puheenjohtajistoon ei voitaisi valita hyvinvointialueen tai hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevia henkilöitä. Puheenjohtajistoa kokevan vaalikelpoisuusrajoitus parantaisi aluehallituksen toimintakykyä ja selventäisi oikeustilaa.

Tarvetta nykysääntelyn täsmentämiselle on, sillä nykyisellään tilanne on korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen jälkeenkin epäselvä ja liiaksi tapauskohtaiseen harkintaan ja tulkintaan perustuva.

Esimerkiksi tuoreessa Itä-Suomen hallinto-oikeuden päätöksessä 1069/2026, annettu 23.4.2026 katsottiin, että terveyskeskuslääkäri oli vaalikelpoinen aluehallitukseen ja puheenjohtajistoon (2. varapuheenjohtaja). Hallinto-oikeus arvioi, että terveyskeskuslääkärin työtehtävät ja organisatorinen asema eivät olleet lähellä aluehallituksen toimintaa ja aluehallituksessa säännönmukaisesti käsiteltäviä asioita. Hänen ei katsottu toimineen virkasuhteissaan hyvinvointialueen palveluksessa hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla välittömästi aluehallituksen alaisena.

Kuntalakiin liittyvät kysymykset ja muut työryhmän havainnot (luku 7)

-

Muut huomiot

Etelä-Karjalan hyvinvointialue pitää ehdottoman tärkeänä lainsäädännön tarkentamista vaalikelpoisuuden osalta.

Kähkönen Mari
Etelä-Karjalan hyvinvointialue